

ARI, BAL VE KAPİTALİST SÖMÜRÜ

Aydınlık Gazetesi, 4 Temmuz 2017

Yıldırım Koç

Her bal yediğimde aklıma kapitalist sömürü gelir. Esasında epeyce karmaşık olan kapitalist sömürüyü, arı ile kovan sahibi arasındaki ilişkiyle basitçe anlatmak mümkündür.

Türkiye’de işçiler, memurlar, sözleşmeli personel ve geçici personelden oluşan işçi sınıfı, artık gelir getirici bir işte çalışanların yüzde 70’ini oluşturuyor. Tabii bir de işsizler var.

Bu koşullarda işçilerin kapitalist düzen içinde nasıl sömürüldüğünü hatırlamakta yarar var.

Birçok işçi, “emeğimin karşılığını almak istiyorum,” der.

Birçok kişi, işçinin “emeğini satması”ndan söz eder.

Bu konuda en doğru değerlendirmeyi Marx’ın artık-değer kuramında buluyoruz. Ancak bu kuramın emperyalist dönemde yaşadığı dönüşümü de dikkate almak gerek.

EMEK-DEĞER KURAMI VE ARTIK-DEĞER

Emek-değer kuramı Marx’tan önce Adam Smith ve David Ricardo gibi burjuva iktisatçıları tarafından geliştirildi. Onların yanıt aradıkları soru, kapitalist düzende fiyatların nasıl oluştuğuydu. Verdikleri yanıt da, malların değerinin, onların üretimi için gerekli olan emek miktarıyla belirlendiği oldu.

Marx da bu emek-değer kuramından hareket etti. Ancak onun yanıt aradığı soru, kapitalist düzende sömürünün özüyü.

Marx’a göre, kapitalist düzende işçinin işgücü veya emekgücü de bir mala (metaya) dönüşmüştür. Bu metanın değeri de, onun üretimi ve yeniden üretimi için gerekli olan toplumsal ortalama verimlilikteki emekle belirlenir. Diğer bir deyişle, işçinin işverene sattığı işgücü genel kural olarak değerinden satılır. İşçi, biyolojik ve dönemin koşullarına göre toplumsal gereksinimlerini karşılayacak bir ücret alır. Diğer bir deyişle, işçi, işgücünü satışı sırasında sömürülmez. İşgücünü (genel kural olarak) değerinden satar.

Peki, sömürü nerede ortaya çıkar?

İşçinin emekgücünü veya işgücünü değerinden satın alan işveren, bu işgücünü üretimde kullanır. Ancak insan emeği, diğer mallardan farklıdır. İnsan emeği, üretim sürecine girdiğinde, kendi değerinden daha fazla değer yaratır. Bu ek değere (artık-değere) işveren el koyar, çünkü üretim araçlarına işveren sahiptir.

Ancak Marx’ın bu analizi, epeyce karmaşık, soyut ve gerçekçi olmayan varsayımlara dayandırılmıştır: Tüm emek üretken emektir ve tüm sermaye üretken alanlara yatırılmıştır. Sermayenin organik bileşimi tüm sektörlerde aynıdır. Değerlerin fiyatlara dönüşümünde (“transformasyon sorunu”) bir sorun yoktur. Piyasada tekeller hakim değildir.

Ancak bu gerçekçi olmayan varsayımlar önemli değildir; çünkü Marx’ın sorunu, kapitalist sömürünün özünü kavramaktır.

ÜCRET, ARIYA BIRAKILAN BALDIR

Bunu en iyi anlatan, arı ile kovan sahibi arasındaki ilişkidir.

Arı bal üretir. Kovan sahibi, arının ürettiği balın bir bölümünü yaşayabilmesi için arıya bırakır. Geri kalan ballara, kovanın sahibi olduğu için el koyar.

İşçiyi arı olarak düşünün. Arının hayatta kalabilmesi ve yeni arı nesilleri yetiştirebilmesi için gerekli olan bal miktarı, işçinin işgücünün fiyatıdır. İşçinin emeği, kendisinin yaşaması için gerekli olan değerlerden, diğer bir deyişle ücretinden, daha fazla değer yaratır; aynen arının kendi ihtiyacından fazla bal üretmesi gibi. Bu ek değer, kapitalistindir.

Marx’ın bu temel tespiti, kapitalizmin emperyalizm aşamasında farklılaştı. Marx’ın temel varsayımı, kapitalistin tek kâr kaynağının artık-değer olduğuydu. Ancak emperyalizm aşamasında kapitalistin kârı içinde sömürge ve yarı-sömürgelerin sömürülmesinden elde edilen bölüm, kapitalistin kendi işçisinden el koyduğu artık-değerin de üstüne çıktı. Bu da, günümüzdeki öncelikli mücadelenin emperyalizme karşı mücadele olması sonucunu doğurdu.